

К.п.н. Зубкова Л.М.

Бєляєва Е.Ф.

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Проблема співвідношення понять «компетентність» і «компетенція»

Питання розрізнення понять «компетентність» і «компетенція» доволі часто опиняється у центрі уваги дослідників. Їй досі важливим залишається питання про визначення взаємозв'язку між цими ключовими термінами компетентнісного підходу. Нагадаємо, що є два варіанти тлумачення співвідношення цих понять: вони або ототожнюються, або диференціюються. Наприклад, у Глосарії термінів ЄФО (Європейська форма освіти) (1997), компетенція ототожнюється із компетентністю і визначається як «здатність робити будь-що добре або ефективно; відповідність вимогам, що існують у працевлаштуванні; здатність виконувати особливі трудові функції» [2, с. 129].

Поняття «компетенція» вперше було сформульовано у роботах Д. Мак-Клелланда, який розумів цю категорію як поведінку, що відрізняє видатного робітника від пересічного [3, с. 73]. На основі проведених досліджень вчений зробив висновок про те, що традиційні академічні тести здібностей і знань, наявність будь-яких дипломів у потенційних виконавців роботи, не забезпечують ефективності виконання ними робочих обов'язків і успіху в професійній діяльності, і напряду пов'язував ефективність виконання роботи з наявністю у виконавця певних компетенцій.

Вслід за Д. Мак-Клелландом, американські дослідники Л. і С. Спенсери розглядали компетенції як базові якості індивідуума, що мають причинне відношення до ефективного виконання роботи, рівень яких визначається конкретними критеріями [5, с. 203]. Вченими було визначено п'ять типів якостей, що, на їх думку, лежать в основі компетенцій: мотиви – те, про що

людина думає чи чого хоче постійно і що спрямовує її поведінку на певні дії і цілі; психофізіологічні особливості (властивості) – фізичні характеристики і відповідні реакції на ситуації та інформацію; Я-концепція – установки, цінності чи образ «Я» людини; знання – інформація, якою володіє людина у певних змістовних областях; навичка – здатність виконувати певне фізичне чи розумове завдання [5, с. 210].

На думку М. Бобієнко, компетенції не виключають знань умінь і навичок, але мають принципові відмінності. Від знань – тим, що вони існують у вигляді діяльності, а не тільки інформації про неї. Від умінь – тим, що компетенції можуть використовуватися у вирішенні різного роду завдань у різноманітних ситуаціях. Від навичок – тим, що вони усвідомлювані, а не автоматизовані, і це дає змогу людині діяти не тільки у типовій, але й в нестандартній ситуації [1, с. 36].

Стосовно теми нашого дослідження інтерес викликає робота американського науковця Е. Шорта (Е. Short), у якій аналізується корелятивний зв'язок між поняттями «компетентність» та «компетенція» у сучасних зарубіжних дослідженнях. Так, Е. Шорт визначає, що існують чотири загальні концепції компетентності:

- компетентність як поведінка або дія, у межах якої розуміння компетентності пов'язується із набуттям людиною умінь і навичок для здійснення певної нетворчої діяльності;
- компетентність як володіння знаннями, уміннями, навичками, сутність якої полягає у тому, що людина використовує свої знання і навички з метою визначення, яку саме діяльність здійснювати і як саме має реалізовуватися цей процес;
- компетентність як ступінь або рівень здібностей, що вважається за достатній;
- компетентність як властивість або спосіб буття людини. В основі такого розуміння лежить визначення природи тієї чи іншої властивості як

складової компетентності, а також бажаність її для людини [4, с.2]. Саме цей підхід Е. Шорт називає найбільш придатним для практичного впровадження.

Література:

1. Бобиенко О. М. Ключевые компетенции специалиста в условиях глобализации экономики. *Вестник ТИСБИ*. 2006. №4. С. 36-43.
2. Глоссарий терминов рынка труда, разработки стандартов образовательных программ и учебных планов. Европейский фонд образования ETF (European Training Foundation), 1997. 160 с.
3. Компетентностный подход в педагогическом образовании: коллективная монография / под ред. В.А. Козырева, Н.Ф. Родионовой. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 392 с.
4. Laura H., Dominique S. Rychen, Urs Moser, John W. Konstant Projects on Competencies in the OECD Context: Analysis of Theoretical and Conceptual Foundations. SFSO, OECD, ESSI, Neuchatel, 1999.
5. Spencer L.M., Spencer S.M. Competence at Work. New York: Wiley, 1993. 372 p.